

Győri Petra

joghallgató (PTE-ÁJK), az ÓNSZ Bűnügyi tagozatának tagja

Fiatalkorúak mediációja a büntetőeljárásban: szabályok, garanciák és hatékonyság egy gyakorlati eset tükrében

I. Bevezetés

Álláspontom szerint, a büntető igazságszolgáltatás eredményességéhez szükség van arra, hogy indokolt helyzetekben, meghatározott tényezők fennállása esetén eltérő megközelítés alkalmazására kerüljön sor. Ilyen helyzetet teremt az, amikor a büntetőeljárásban fiatalkorú fél válik érintetté. Ebben az esetben a represszív szankciók helyett más megoldások alkalmazása válik szükségessé, hiszen fiatalkorúak esetén a cél mindig a nevelés, a reintegráció kell legyen. A resztoratív, vagy másnéven helyreállító igazságszolgáltatás ezen célok mentén épül fel. A resztoratív igazságszolgáltatás alternatív konfliktuskezelési eszközök bevonásával törekszik a bűncselekmények elkövetéséből származó konfliktus feloldására, a konfliktus hosszútávú rendezésére. Ennek egyik legjelentősebb eszköze a büntetőjogi mediáció intézménye. A jogintézmény alkalmazását a nemzetközi jog, az uniós irányelvek és a hazai jogszabályi környezet is támogatja, ugyanakkor gyakorlati alkalmazása különféle jogi és eljárási kérdéseket vet fel, kiváltképpen abban az esetben, amikor fiatalkorú fél érintett az eljárásban.

Jelen tanulmány elsődleges célkitűzése, hogy egy megtörtént, anonimizált eset ismertetésén keresztül bemutassa a közvetítői eljárás szerepét a fiatalkorúakat érintő büntetőeljárásokban és azokra a kérdésekre keresi a választ, hogy a jogszabályok által biztosított elvek – különösen az önkéntes hozzájárulás, a tájékoztatáshoz való jog, a közvetítői megállapodás arányossága – mennyiben érvényesülnek a gyakorlatban, és milyen tényezők jelenthetik az eljárás eredményességének akadályát. A tanulmány hangsúlyt helyez az eljárásban résztvevő, az eljárás menetét sokban befolyásoló törvényes és jogi képviselők szerepének bemutatására, a sértetti és terhelti oldal különböző motivációira, valamint felhívja a figyelmet azokra a tipikus buktatókra és jó gyakorlatokra, amelyeket érdemes szem előtt tartani a mediáció sikeres lefolytatása érdekében.

II. Nemzetközi és hazai szabályozás

A korábbi évszázadok tapasztalatai bebizonyították, hogy a szabadságvesztés nem felel meg a vele szemben támasztott elvárásoknak, sőt a bűnözők és a visszaesők száma egyre csak növekszik. Ezen

felismerés eredményeként a XXI. században felerősödtek azok a nézetek, amelyek arra sarkallnak, hogy új, alternatív megoldások jelenjenek meg az elkövetők felelősségre vonása kapcsán.¹

II.1. Nemzetközi és európai elvek

Számos nemzetközi dokumentum látott napvilágot a sértett és az elkövető közötti kártalanítás, a mediáció tárgyában, amelyek célkitűzései között szerepel többek között az eljárások gyorsítása, egyszerűsítése, a sértett és az elkövető érdekeinek szem előtt tartása, a büntetés okozta káros hatások elkerülése a fiatalok bünelkövetői esetén, továbbá jelentős hangsúlyt fektetnek a sértett kártalanítására, jogainak erősítésére és a vele való méltányosabb eljárásra.² A következőkben rövid betekintést kívánok nyújtani azon nemzetközi és uniós dokumentumokba, amelyekben megjelenik a resztoratív igazságszolgáltatás, az áldozati jogok, valamint a fiatalok elkövetői szempontjából jelentős gyermekbarát igazságszolgáltatás elve, és amelyek alapvetően határozzák meg a büntetőjogi mediáció mai formáját.

Elsőként fontos kiemelni az Európa Tanács 1999. évi 19. számú ajánlását³ a büntetőügyekben történő mediációról, amely a mediációra a hagyományos büntetőeljárások alternatívájaként, egy rugalmas, átfogó, problémamegoldó részvételi lehetőségként hivatkozik. Az ajánlás többek között azzal indokolja a tagállamok számára a büntetőügyekben történő mediáció fejlesztését, hogy szükséges az áldozat, az elkövető és más érintett felek aktív személyes részvétele a büntetőeljárásban; valamint az előmozdíthatja a konstruktívabb és kevésbé represszív büntetőigazságszolgáltatást.

Az ajánlás a következőképpen határozza meg a hatálya alá tartozó eljárást, vagyis a büntetőügyekben alkalmazott mediációt: „Ezek az iránymutatások minden olyan eljárásra vonatkoznak, amelyek keretében az áldozat és az elkövető – szabad beleegyezésük esetén – egy pártatlan harmadik fél (mediátor) segítségével aktívan részt vehetnek a bűncselekményből eredő ügyek rendezésében.” Az ajánlás kimondja továbbá, hogy a tagállamok jogszabályaikban törekedjenek a büntetőügyekben történő mediáció elősegítésére, dolgozzanak ki arra vonatkozó iránymutatásokat, valamint dolgozzanak ki alapvető eljárási biztosítékokat.⁴

Az uniós szabályozás következő sarkalatos pontját az Európai Unió Tanácsának 2001/220/IB kerethatározata⁵ jelenti, amely a sértett büntetőeljárásbeli jogállására vonatkozóan

¹ Barabás A. Tünde: Börtön helyett egyezség? Mediáció és más alternatív szankciók Európában. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó, Budapest 2004. 9. o.

² Barabás: i. m. 114. o.

³ R (99) 19. ajánlása a büntetőügyekben alkalmazott mediációról. <https://search.coe.int/cm?i=090000168062e02b> (2025. 11. 17.).

⁴ R (99) 19. ajánlása a büntetőügyekben alkalmazott mediációról. <https://search.coe.int/cm?i=090000168062e02b> (2025. 11. 17.).

⁵ 2001/220/IB (EU) kerethatározata a büntetőeljárásban a sértett jogállásáról [HL 2001 L 82].

tartalmaz rendelkezéseket. A kerethatározat 1. cikkében rögzíti a büntetőügyekben folytatott közvetítés fogalmát, amelyet egy olyan tárgyalásos megegyezésként fogalmaz meg, amit a sértett és az elkövető a büntetőeljárás előtt vagy alatt szakember közvetítésével törekszik kialakítani. Ezt követően, a 10. cikkben elvárásokat határoz meg a tagállamok irányába, amely elvárások alapján először is rögzíti, hogy a tagállamnak gondoskodnia kell a büntetőügyekben való közvetítés elősegítéséről, az e körbe tartozó bűncselekmények kiválasztását azonban a tagállamokra bízta. Másodszor pedig kimondja, hogy a tagállamnak gondoskodnia kell a közvetítés eredményeként létrejövő megállapodás büntetőeljárásban való figyelembevételének biztosításáról.

Ezt követően, az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelvének⁶ a téma szempontjából releváns rendelkezéseit mutatom be röviden, amely a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozóan állapít meg minimumszabályokat. Az irányelv 1. Fejezetének 1. cikkében célkitűzésként nevezi meg a bűncselekmények áldozatainak megfelelő tájékoztatásban, támogatásban, védelemben való részesülésének és a büntetőeljárásban való részvételüknek előmozdítását. Hangsúlyozza, hogy a megfogalmazott áldozati jogok attól függetlenül megilletik a bűncselekmények elszennvedőit, hogy rendelkeznek-e a tagállam területén való tartózkodásra megfelelő jogcímmel, tehát az irányelvben nevesített jogok megkülönböztetés nélkül megilletik az áldozatokat. Emellett, az irányelv a helyreállító igazságszolgáltatás fogalmát is meghatározza, amely alatt bármely olyan eljárást érteni kell, amelynek keretében az áldozat és az elkövető – önkéntes beleegyezésük esetén – pártatlan harmadik fél segítségével aktívan részt vehet a bűncselekmény kapcsán felmerülő kérdések rendezésében. A 3. Fejezet 12. cikke a helyreállító igazságszolgáltatások keretében igénybe vehető biztosítékokat fogalmazza meg. A rendelkezés rögzíti, hogy a tagállamok kötelesek olyan intézkedéseket hozni, amelyek védelmet biztosítanak az áldozatok számára a másodlagos és ismételt áldozattá válással, a megfélemlítéssel és a megtorlással szemben a helyreállító igazságszolgáltatási szolgáltatások nyújtáskor.

Végül pedig olyan nemzetközi és uniós dokumentumokat emelek ki, amelyekben érvényesül a gyermekbarát igazságszolgáltatás elve és amelyek szerepet vállaltak az olyan alternatív megoldások, mint a közvetítői vagy mediációs eljárás térnyeréséhez, fejlődéséhez.

Mindenekelőtt fontos tisztázni, hogy mit is értünk gyermekbarát igazságszolgáltatás alatt? A fogalom átfogó meghatározását találhatjuk az Európa Tanács, ebben a témában készített iránymutatásában. Eszerint a gyermekbarát igazságszolgáltatás „olyan igazságszolgáltatási rendszer, amely az elérhető legmagasabb szinten biztosítja a gyermekek jogainak tiszteletben tartását és hatékony érvényesítését, figyelembe véve az alábbiakban felsorolt elveket, megfelelően figyelembe

⁶ 2012/29/EU (EU) irányelve a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB kerethatározat felváltásáról [HL 2012 L 315].

véve a gyermek érettségét, értelmi szintjét és az ügy körülményeit. Olyan igazságszolgáltatás, amely hozzáférhető, az életkornak megfelelő, gyors, gondos, a gyermek jogaihoz és szükségleteinek igazodó és azokra koncentrál, tiszteletben tartja a gyermekek jogait, beleértve a tisztességes eljáráshoz való jogot, az eljárásban való részvétel és az eljárás megértésének jogát, a magánélet, a családi élet, az integritás és a méltóság tiszteletben tartásához fűződő jogot.”⁷ A gyermekbarát igazságszolgáltatás elve tehát egy olyan rendszer kialakulásának és működésének kívánalma, amely a gyermekek, illetve fiatalkorúak számára, - akár áldozati, akár tettesi minőségben vannak jelen az eljárásban – jogaik és érdekeik teljes körű érvényesülését biztosítja, ideértve többek között a tájékoztatáshoz, részvételhez, méltósághoz való joguk garantálását.

Az ENSZ Közgyűlése a Gyermekjogi Egyezményben⁸ rögzített alapvető gyermeki jogok hatékonyabb megvalósulásának elősegítése érdekében létrehozta a Pekingi Szabályokat, a Havannai Szabályokat, a Rijádi Iránymutatásokat és a Tokiói Szabályokat, amelyek az ENSZ fiatalkorúak igazságszolgáltatására vonatkozó szabályrendszer négy pillérét képezik. Ezek közül a 1985-ös Pekingi Szabályokat emelem ki, ugyanis ebben a dokumentumban a Közgyűlés kihangsúlyozza, hogy a fiatalkorúak esetében a prevenciónak van a legnagyobb szerepe, valamint, hogy esetükben az igazságszolgáltatás kizárólag büntető szempontú megközelítése nem elfogadható, velük szemben szabadságelvontást csak szűk körben, ultima ratio jelleggel és a lehető legrövidebb időtartamban lehet alkalmazni. A Pekingi Szabályok továbbá alapvető követelményként határozzák meg a részes államok számára, hogy biztosítsanak egyéb olyan alternatív intézkedéseket, amelyek alkalmazásával a kívánt cél elérhető és a szabadságvesztés elkerülhető.⁹

Az Európa Tanács gyermekek oltalmában végzett tevékenységében is szerepet kap az alternatív vitarendezés szorgalmazása a fiatalkorúakat érintő eljárásokban. Ez a törekvés jelenik meg az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének mintegy kiegészítéséül szolgáló, a gyermekek jogainak gyakorlásáról szóló Európai egyezményben is, amiben szintén rögzítik a mediáció szükségességét a viták megoldása és elkerülése érdekében.¹⁰

Végül pedig természetesen az Európai Unió ezen területen folytatott munkáját is meg kell említeni, amely számos intézkedésével támogatja a gyermekek jogait és szükségleteit tiszteletben tartó igazságszolgáltatási rendszerek kialakítását. Az Európai Bizottság által 2011-ben elfogadott

⁷ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/guidelineschildfriendlyjustice_hu.pdf (2025. 11. 19.).

⁸ 1989. évi gyermek jogairól szóló egyezmény, 1577 UNTS 3.

⁹ Faix Nikolett: A gyermeki jogok kialakulása a nemzetközi jogban és az igazságszolgáltatásra gyakorolt hatásuk. Eljárásjogi szemle 2016/4. sz. 13-14. o.

¹⁰ Csapucha Bernadett: A gyermekbarát igazságszolgáltatás nemzetközi dokumentumai. Büntetőjogi Szemle 2022./1. sz. 42. o. Idézi: Kazuska Melinda: Gyermekek jogai az Európa Tanács dokumentumaiban. https://dfk-online.sze.hu/images/egyedi/doktori/%C3%A1ll%C3%A9s_jog_alap%C3%A9rt%C3%A9kei_2010/1.%20k%C3%B6t/kazuska.pdf (2025.11. 19.).

EU gyermekjogi ütemterv prioritásokat fogalmaz meg a gyermekjogi szabályozás és a szakpolitikai számára. Az ütemterv többek között rögzíti, hogy a fiatalkorú terheltek esetén az alternatív eljárások, mint a mediáció előnyt kell, hogy élvezzenek, amennyiben annak feltételei egyébként fennállnak.¹¹

II.2. Magyar szabályozás

Hazánkban a büntetőjogi mediáció tárgyi és személyi feltételeiről szóló rendelkezések először a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényben jelentek meg. Az 1998-as Be. 2017. július 1-jével történő hatályon kívül helyezésével új büntetőeljárás törvény lépett életbe, - a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) - amelynek „A közvetítői eljárás” címet viselő LXVI. Fejezete rendelkezik a büntetőeljárásban alkalmazható közvetítés egyes szabályairól.¹² A törvény a közvetítői eljárást a gyanúsított és a sértett megegyezését, a bűncselekmény következményeinek jóvátételét és a gyanúsított jövőbeni jogkövető magatartását elősegítő eljárásnak határozza meg, amely a gyanúsított vagy a sértett indítványára, illetve önkéntes hozzájárulásukkal alkalmazható.¹³

A közvetítői eljárás egyes szabályainak meghatározására külön törvényben, a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvényben (továbbiakban: Bktv.) került sor. A törvény a korábban már említett 2012/29/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv 12., 16. és 18. cikkének való megfelelést szolgálja.¹⁴ A Bktv. hatálya azokra az ügyekre terjed ki, amelyekben a Be. alapján az ügyészség a közvetítői eljárást – a büntetőeljárás felfüggesztése mellett vagy anélkül – elrendelte. A törvény a közvetítői eljárás fogalmát a Be.-hez hasonlóan határozza meg, azonban a Bktv. definíciójában megjelenik az eljárás céljának rögzítése is, ami nem más, mint az írásbeli megállapodás létrejötte a sértett és a terhelt között.¹⁵

Az alkalmazhatóság kapcsán a Be. rendelkezései alapján három feltétel együttes fennállása szükséges ahhoz, hogy az ügyészség közvetítői eljárás lefolytatása céljából felfüggeszesse az eljárást. Az első feltétel szerint a közvetítői eljárás megindításához a gyanúsított vagy a sértett erre irányuló indítványa, illetve hozzájárulása szükséges, emellett a második feltétel szerint a gyanúsítottnak a

¹¹ Csapucha Bernadett: A gyermekbarát igazságszolgáltatás nemzetközi dokumentumai. Büntetőjogi Szemle 2022/1. sz. 44-45. o. Idézi: Gyurkó Szilvia: Gyermekbarát igazságszolgáltatás

https://www.okri.hu/images/stories/KT/KT_49_2012/007_gyurko.pdf (2025. 11. 19.).

¹² Lovas Zsuzsanna – Herczog Mária: A mediáció, avagy a fájdalommentes konfliktuskezelés. <https://mersz.hu/lovas-herczog-a-mediacio-avagy-a-fajdalommentes-konfliktuskezeles/> (2025. 11. 21.).

¹³ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (továbbiakban: Be.) 412. § (1) bekezdés.

¹⁴ Lovas– Herczog: i. m.

¹⁵ A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény (továbbiakban: Bktv.) 1-2. §

bűncselekmény elkövetését a vádemelésig be kell ismernie. Végezetül a felfüggesztésnek abban az esetben van helye, ha a bűncselekmény jellegére, az elkövetés módjára és a gyanúsított személyére tekintettel a bűncselekmény következményeinek jóvátétele várható, és a büntetőeljárás lefolytatása mellőzhető, vagy a közvetítés a büntetés kiszabásának elveivel nem ellentétes.¹⁶ A harmadik feltétel második fordulatával kapcsolatban említést kell tenni a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény V. Fejezetében szabályozott tevékeny megbánás intézménye és a közvetítői eljárás kapcsolatáról. A Be. a tevékeny megbánás anyagi jogi szabályaitól eltérítette a közvetítői eljárást azáltal, hogy az ügyészségre bízta a mérlegelés elvégzését. Ez alapján lehetséges, hogy az ügyészség mérlegelése nemleges eredménnyel zárul például abban az esetben, amikor a testi sértés családon belüli erőszak eredménye. Tehát ha a döntési folyamat arra az eredményre vezet, hogy a büntetés iránti igény megelőzi a sértett reparációja iránti igényt, akkor az elterelés nem alkalmazható.¹⁷

Arra vonatkozóan, hogy a büntetőeljárás melyik szakaszában van lehetőség közvetítői eljárásra a jogalkotó már a közvetítői eljárás fogalmának meghatározáskor egyértelműen utal a gyanúsított fogalom használatával, illetve magának a jogintézménynek a rendszertani elhelyezésével. Ebből következik, hogy közvetítői eljárás megindítására kizárólag a nyomozati szakban van lehetőség, bírósági eljárásban nem lehetséges, illetve pótmagánvádas eljárásban is csak annyiban, amennyiben az ügyészség vette át a vád képviselét.¹⁸

A Bktv. az eljárás általános szabályai között számos garanciális jellegű rendelkezést rögzít, amelyek a fiatalkorú érintettek esetében kifejezetten meghatározóak. A fiatalkorúak esetében a segítői körből két személy jelenléte és tevékenysége mellőzhetetlen, ezek a jogi képviselő és a törvényes képviselő. Az ő szerepüket azonban részletesen egy későbbi fejezetben fejtem ki. Fontos garanciaként jelennek meg továbbá az egyes tájékoztatási kötelezettségek. Ilyen például az első közvetítői megbeszélést megelőzően kiküldött értesítésben foglalt tájékoztatás, amely a közvetítői eljárás lényegéről, jogkövetkezményeiről, valamint a terhelt és sértett jogairól és kötelezettségeiről szolgál tájékoztatással.¹⁹ Végül pedig fontos garanciát jelent a Be. XIV. Fejezetében szabályozott különleges bánásmód is, amellyel kapcsolatban a törvény kimondja, hogy többek között különleges bánásmódot megalapozó körülménynek számít az érintett személy életkora is.²⁰ Ebből az következik, hogy a fiatalkorúakkal kapcsolatos eljárásokra is vonatkoznak az e körbe tartozó intézkedések, mint például, hogy különös bánásmódot igénylő személy esetében fokozott

¹⁶ Be. 412. § (2) bekezdés.

¹⁷ Békés Ádám: A közvetítői eljárás. In: Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez (szerk. Polt Péter – Miskolczi Barna – Vida József – Karner Zsanett). Wolters Kluwer, Budapest 2022., a Be. 412. §-ához.

¹⁸ Uo.

¹⁹ Bktv. 9. § (3) bekezdés.

²⁰ Be. 81. § (2) bekezdés a) pont.

körültekintést igényel a hatóságok részéről a kapcsolattartás, a magánélet kímélete, vagy hogy az eljárási cselekményt az arra szolgáló, vagy arra alkalmassá tett helyiségben végezzék el.²¹

Ahogy már a Bktv. közvetítői eljárásra vonatkozó definíciója kapcsán említettem, az eljárás célja az írásbeli megállapodás megkötése. A megállapodás akkor jöhet létre a sértett és a terhelt között, ha közös álláspontot sikerül kialakítani közöttük a bűncselekményekkel okozott kár megtérítése vagy a bűncselekmény káros következményeinek egyéb módon való jóvátétele tárgyában.²² Ezzel azonban még nem ér véget a közvetítői eljárás, ugyanis az azon a napon fejeződik be, amikor a terhelt a megállapodásban foglaltakat teljesítette.²³ Az eljárás során keletkezett iratok abban a büntetőeljárársban, amelyben a közvetítői eljárásra sor került, bizonyítékként nem használhatóak fel, kivéve a megállapodást tartalmazó okiratot és a közvetítő jelentését. A megállapodás a közvetítői eljárás célján túl joghatás kiváltására nem alkalmas, és nem érinti a sértett igényérvényesítési jogát.²⁴ A törvény indokolása értelmében ezen rendelkezés célja az, hogy ne akadályozza a sértettet abban, hogy egyéb törvényes úton érvényesíthessen a terhelttel szemben a bűncselekményből származó igényt például abban az esetben, ha a megegyezésben foglaltak teljesítésére nem került sor.²⁵

III. Esetismertetés

Ebben a fejezetben egy valódi eset²⁶ anonimizált feldolgozását ismertetem, amely alapul szolgál a későbbi fejezetekben felmerülő és kifejtett kérdéseknek.

A tényállás szerint 2021 őszén a kiskorú sértett (továbbiakban: sértett) egy általános iskola bejáratánál kapuügyeletesként tartózkodott, amelynek keretében feladata az volt, hogy megakadályozza az idegen személyek belépését az intézménybe. Erre amiatt volt szükség, mert azt megelőzően zárcserére került sor az iskolában, és az ajtót csak belülről lehetett kinyitni. Az elkövetéskori napon egy fiataalkorú diák (továbbiakban: gyanúsított) tartott a bejárat felé és próbált meg belépni az ajtón, amelyet a kk. sértett először kinyitott majd, amikor látta, hogy a gyanúsított egy másik iskola tanulója, be is csukta azt. A sértett ezt követően újra ajtót nyitott, hogy figyelmeztesse a gyanúsítottat arra, hogy ott csak az intézmény tanulói léphetnek be. Erre a gyanúsított torkon ragadta a sértettet, dulakodni kezdtek, majd ennek következtében mindketten a

²¹ Be. 85. § (1) bekezdés.

²² Bktv. 13. § (1) bekezdés.

²³ Bktv. 15. § (1) bekezdés a) pont

²⁴ Bktv. 13. § (5) bekezdés, 14. § (1)-(2) bekezdés.

²⁵ Bktv. 14. §-ának indokolása.

²⁶ Konzulens által rendelkezésre bocsátott, ügyvédi praxisból származó eset iratainak felhasználásával került feldolgozásra.

földre estek. A gyanúsítottnak sikerült először felállni, aki ezután a sértett haját megragadva tovább dulakodott vele, majd egy alkalommal arcon rúgta és távozott a helyszínről.

A helyszínre kiérkezett rendőr előállította a gyanúsítottat az illetékes rendőrkapitányságra, ahol a fiatakorú törvényes képviselője és kirendelt védője jelenlétében sor került a garázdaság vétségével gyanúsított elkövető kihallgatására. Az erről készült jegyzőkönyvből nyomon követhető, hogy a gyanúsított vallomásaiban beismerte, hogy dulakodott a sértettel és egy alkalommal meg is rúgta őt, valamint közölte, hogy megbánta, amit tett. Azonban a vallomása több ponton is eltért a fent ismertetett tényállástól. Ugyanis a gyanúsított elmondása szerint a sértett ragadta meg először az ő torkát és ennek hatására kezdtek el dulakodni, amiből neki is sérülései származtak. Ezt az állítást azonban a későbbiekben az iskola kamerafelvétele és a jelenlévők is cáfolták.

A fiatakorú gyanúsítottat a kihallgatás során tájékoztatták a közvetítői eljárás lehetőségéről, amellyel kapcsolatban úgy nyilatkozott, hogy kéri annak lefolytatását. A kezdeményezésről a másik oldalt is informálták, ettől azonban a sértett és családja teljes mértékben elzárkózott. A további békülésre irányuló törekvések is sikertelennek bizonyultak, ugyanis a gyanúsított és családja több alkalommal érdeklődött a sértett egészségügyi állapotáról, illetve a fiatakorú gyanúsított levelet is küldött a sértettnek és családjának, de választ egyik esetben sem kaptak.

Összegezve, az eljárás kezdeti szakaszában gyanúsított oldalán részbeni felelősségvállalás jelenik meg azáltal, hogy a bűncselekmény elkövetését ugyan beismeri, de a történeteket nem pontosan a valóságnak megfelelően mutatja be. Látható, hogy a gyanúsított és családja törekszik a konfliktus megoldására, nyitott a közvetítői eljárásra, ezzel szemben a sértetti oldal elzárkózik, nem kíván alternatív megoldást igénybe venni.

Az előbbiekben ismertetett ellentét feloldására a sértett tanúkénti kihallgatása alkalmával került sor. A kihallgatáson jelen volt a gyanúsított jogi képviselője is, aki újra megkísérelte a sértettet és családját az ügy közvetítői eljárásra utalására ösztönözni. A védő részletesen tájékoztatta a sértett törvényes képviselőjét a mediáció lényegéről, annak mindkét fél számára előnyös következményeiről. Ennek fényében a sértetti oldal korábbi szkepticizmusa az eljárás irányába mérséklődött és beleegyeztek a közvetítői eljárás lefolytatásába.

Tekintettel arra, hogy a Be. 412.§ (2) bekezdésében foglalt valamennyi feltétel maradéktalanul teljesült, az ügyészség 6 hónap időtartamra felfüggesztette a gyanúsítottal szemben indított eljárást, ezzel egyidőben pedig az ügyet közvetítői eljárásra utalta. A közvetítői eljárást a Be. és a Bktv. rendelkezéseinek²⁷ megfelelően közvetítői tevékenységet végző pártfogó felügyelő, a törvényes képviselők és védők jelenlétében folytatta le. A közvetítői megbeszélést követően az eljáró közvetítő jelentésében tájékoztatta az ügyészséget az eljárás eredményességéről. A közvetítő arról

²⁷ Be. 414. § (2) bekezdés, Bktv. 3. § (1) bekezdés.

számolt be, hogy a mediációs eljárás keretében a fiatalkorú gyanúsított a bűncselekmény elkövetéséért a felelősségét elismerte, bocsánatot kért a sértettől a történetek és következményei miatt, ezért erkölcsi jóvátételen felül a sértettnek egyéb jóvátételi igénye nem volt a gyanúsítottal szemben. A sértett és a gyanúsított között tehát sikeresen létrejött egy megállapodás, melynek eredményeként az ügyészség a fiatalkorú gyanúsítottal szemben indított büntetőeljárást büntethetőséget megszüntető okból – tevékeny megbánás miatt megszüntette.

IV. Jogi és eljárási kérdések az eset tükrében

IV.1. Önkéntesség és tájékoztatás

A közvetítői eljárás egyik legfontosabb alapelve az önkéntesség. Ez jelenik meg a Be. fogalommeghatározásában is, ami kimondja, hogy a közvetítői eljárás a sértett vagy a gyanúsított indítványára, illetve önkéntes hozzájárulásukkal alkalmazható.²⁸ Tehát a hozzájárulás magának az eljárásnak az alapja, annak a feltétele, hogy az ügyészség közvetítői eljárás céljából felfüggeszse a büntetőeljárást.²⁹ A gyanúsított, illetve a sértett hozzájárulása pedig mással nem pótolható. Ezt a közvetítői eljárás önkéntes és személyes konfliktuskezelő jellege indokolja amiatt, hogy a gyanúsított a hozzájárulással és indítványozással kapcsolatos jogait önállóan, személyes elhatározásból tegye meg.³⁰ Szintén ennek az elvnek az érvényesülését segíti elő a Bktv. azon szabálya, ami kimondja, hogy az eljárásban a sértett és a gyanúsított egyenrangúak, az eljárás során bármikor visszavonhatják a hozzájárulásukat.³¹

A korábbi fejezetben ismertetett esetben is látható az önkéntesség meglétének, illetve annak hiányának a megnyilvánulása. A gyanúsított oldaláról a közvetítői eljárás irányába mutatott nyitottság már a kezdetektől érzékelhető, az első gyanúsítotti kihallgatás során megtörtént részéről a közvetítői eljárás kezdeményezése. Ezzel egyidőben azonban a sértett az eljárás ezen szakaszában elzárkózott a mediációs eljárás lehetőségétől, így mindkét fél beleegyezésének hiányában a közvetítés meghiúsult. Fiatalkorúak esetén a sértett és a terhelt törvényes képviselőjének részvétele kötelező az eljárásban.³² Az ügy kapcsán is látható, hogy mindkét fél esetében a törvényes képviselők aktív jelenléte volt érzékelhető az eljárás során. A törvényes képviselők feladata az, hogy a koránál fogva korlátozottan cselekvőképes fiatalkorú gyanúsítottat vagy sértettet támogassák az eljárás során, nyújtsanak segítséget számukra jogaik érvényesítésében, döntések meghozatalában. Ebből azonban az is következik, hogy ebben az esetben az önkéntes hozzájárulás nem kizárólag a

²⁸ Be. 412. § (1) bekezdés.

²⁹ Be. 412. § (2) bekezdés.

³⁰ Be. 412. § (1) bekezdésének indokolása.

³¹ Bktv. 7. § (1) bekezdés.

³² Bktv. 7. § (4) bekezdés.

fiatalkorú érintettek döntésén alapul, ugyanis abban meghatározó szerepet játszik törvényes képviselőik véleménye is.

A tájékoztatás tekintetében a 100/2018. (VI.8.) Kormányrendelet írja elő a nyomozó hatóság részére, hogy amennyiben az eljárás tárgyát képező bűncselekmény tekintetében a tevékeny megbánás feltételei fennállnak, a gyanúsítottat a gyanúsítás közlésekor tájékoztatni kell a közvetítői eljárás lehetőségéről, feltételeiről, lényegéről, következményeiről, és ezt a tájékoztatást jegyzőkönyvbe kell foglalni.³³ Amennyiben a gyanúsított részéről indítvány érkezik az eljárás kezdeményezéséről, arról a nyomozó hatóság tájékoztatja a sértettet és nyilatkoztatja, hogy hozzájárul-e a közvetítői eljárás lefolytatásához, valamint a sértettet is tájékoztatja a közvetítői eljárás lényegéről, folyamatáról, következményeiről.³⁴

Az eset kapcsán is tapasztalható volt, hogy ez a tájékoztatás többnyire formálisan történik, annak részletekbe menő ismertetésére nem kerül sor. Legtöbbször a többi, jogszabály által előírt figyelmeztetést követően az eljáró hatóság közli a gyanúsítottal, illetve a sértettel a közvetítői eljárás lehetőségét és nyilatkoztatja, hogy kíván-e élni vele. Úgy gondolom, általánosságban elmondható, hogy a társadalom túlnyomó része nincsen tisztában a jogintézmény jelentésével, következményeivel, előnyeivel, illetve hátrányaival, de legtöbbször a létezésével sem, így fokozott szükség lenne a közvetítői eljárásra vonatkozó információk részletes közlésére az érintettekkel. A bemutatott ügy kapcsán is problematikus volt a tájékoztatás hiányossága, ugyanis ez a hiányosság, illetve az eljáró rendőr negatív véleménye a közvetítői eljárásról vezetett oda, hogy a sértett és családja kezdetben elutasítóan viszonyult a közvetítés lehetőségéhez.

IV.2. Védő és a törvényes képviselő szerepe

Ahogyan a hazai szabályozást bemutató fejezetben már említettem, a közvetítői eljárás során – fiatalkorú elkövető vagy sértett esetén fokozottan – fontos szerepet töltenek be a jogi-, és törvényes képviselők. A Bktv. előírja, hogy a sértett és a terhelt a törvényben meghatározott segítője (pl.: törvényes képviselő), valamint a védő a közvetítői eljárásban részt vehet.³⁵ A legkiterjedtebb jogosultsággal a törvényes képviselők rendelkeznek, akiknek a közvetítői eljárásban való részvételét a törvény kötelezővé teszi. Cselekvőképtelen sértett esetében a törvényes képviselő a képviselt személy kötelező helyettesként jár el, távolléte esetében megbeszélés nem tartható, megállapodás nem köthető meg. A cselekvőképeség korlátozottsága esetén azonban a polgári jog szabályai

³³ 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól [továbbiakban: 100/2018. (VI. 8.) Korm.rend.] 159. § (1) bekezdés.

³⁴ 100/2018. (VI. 8.) Korm.rend. 159. § (3) bekezdés.

³⁵ Bktv. 7. § (2) bekezdés.

szerint kizárt ügycsoportokban is tehető érvényes nyilatkozat, ha ahhoz a törvényes képviselő hozzájárul.³⁶

A segítők közül szintén szélesebb eljárási jogosultsággal rendelkezik a jogi képviselők köre, akik a sértett meghatalmazott képviselőjét, valamint a gyanúsított védőjét jelentik. Főszabály szerint a törvényes képviselőkkel együtt, ők gyakorolják a képviselt személy törvényben meghatározott jogait. A jogi képviselők távolmaradása ugyanakkor nem akadály a közvetítői megbeszélésnek és a megállapodás aláírásának sem.³⁷ Az önkéntesség kapcsán említett, személyes és önálló elhatározásból tett hozzájárulás szükségességéből következik, hogy a védő nyilatkozatának hiánya nem lehet a közvetítői eljárás akadály, nem lehet feltétele az eljárás megindításának, tehát a védő kimarad az indítványozás, illetve a hozzájárulás alanyai közül.³⁸ Ennek ellenére a jogi képviselők meghatározó szerepet töltenek be a közvetítői eljárás lefolytatásában. Ez nem csak az eljárás során nyújtott jogi segítségnyújtásban nyilvánul meg, hanem ki kell emelni a közvetítői eljárásról való tájékoztatásban és annak igénybevételére való ösztönzésben vállalt szerepüket is. Ezt az állítást álláspontom szerint, a tárgyalat eset is igazolja. A sértett és családja oldaláról tapasztalható, a közvetítői eljárás irányába tanúsított kezdeti elutasító hozzáállás ugyanis abból fakadt, hogy az eljárásról nyújtott tájékoztatás alapján nem látták át annak lényegét, sőt a tájékoztatást adó részéről inkább azt a benyomást tapasztalták, hogy az számukra nem előnyös. Ennek hatására a gyanúsított és családjának a mediáció irányába tett erőfeszítései minden alkalommal falba ütköztek. A fordulópontot a gyanúsított meghatalmazott védőjének közbenjárása jelentette, aki rámutatott arra, hogy a sértett számára milyen előnyökkel jár egy közvetítői eljárás a büntetőeljárással szemben. Ennek a közbenjárásnak az eredményeként került sor végül mediációra, amely mindkét fél számára pozitív befejezést eredményezett, hiszen nemcsak megállapodás született az eljárás végén, amiben megállapodtak a gyanúsított által nyújtott jóvátételről, hanem egy elhúzódó, időigényes büntetőeljárás mellőzésével került sor az ügy befejezésére, illetve a konfliktus feloldásra került, ami a jövőre nézve mindkét fél számára a lehető legjobb végkimenetelt jelenti.

IV.3. A megállapodás arányossága

A közvetítői eljárás eredményeként létrejövő megállapodás feltétele, hogy a sértett és a terhelt között a bűncselekménnyel okozott kár megtérítésében vagy a bűncselekmény káros következményeinek egyéb módon való jóvátételében azonos álláspont alakuljon ki.³⁹ A megállapodásban vállalt kötelezettségeknek meg kell felelniük a jogszabályoknak, ésszerűnek kell

³⁶ Bktv. 7. §-ának indokolása.

³⁷ Uo.

³⁸ Be. 412. § (1) bekezdésének indokolása.

³⁹ Bktv. 13. § (1) bekezdés.

lenniük, illetve nem ütközhetnek a jó erkölcsbe.⁴⁰ Összefoglalóan a REMEK betűszóval érzékeltethetjük, hogy milyen jelzőkkel rendelkezik egy jó megállapodás: részletes, elérhető, mérhető, elfogadható határidőt tartalmazó és kivitelezhető.⁴¹ Ahhoz tehát, hogy az eljárás elérje célját, vagyis az annak eredményeként létrejövő megállapodás teljesítésére sor kerüljön, abban reális és arányos vállalásokat kell foglalni. A teljesítések magas aránya igazolja, hogy a megkötött megállapodások tartalma többnyire megfelelő, valamint figyelembe veszi a sértett és a terhelt teljesítőképességét.⁴²

A megállapodásban a felek egy bizonyos jóvátételt határoznak meg, ami azoknak a hátrányoknak a kompenzálása, amelyet a sértett az elkövető cselekménye miatt elszenvedett, és amelyről a sértett és a terhelt közösen döntenek. Ennek több formáját különböztethetjük meg. Létezik anyagi természetű jóvátétel, nem anyagi jóvátétel, bocsánatkérés, a kapcsolat lezárása vagy a kapcsolat javítása (utóbbi kettő pl.: családon belüli konfliktus esetén). A büntetőügyekben folytatott közvetítői eljárás túlnyomó részében azonban anyagi jóvátételre kerül sor, illetve gyakran előfordul az anyagi és nem anyagi jóvátétel kombinációjában való megállapodás.⁴³

Fiatalkorúak részvételével történő közvetítői eljárás esetében a hangsúly az újabb bűnelkövetéstől való visszatartáson, a társadalomba való beilleszkedés segítésén, illetve a felelősség felismerésén és annak vállalására való ösztönzésen van. Esetükben a bocsánatkérés és a felelősség őszinte elismerése előnyt élvez az anyagi jóvátétellel szemben, hiszen korukból és helyzetükből kifolyólag erre nem is lennének képesek.⁴⁴

Az ismertetett esetben is a sértett jóvátételi igénye a felelősség elismerésében és az erkölcsi jóvátételében, bocsánatkérésben merült ki. Úgy gondolom, hogy a fentiekben leírtak és a tényállásban ismertetett cselekmény alapján elmondható, hogy ebben az ügyben az arányos megállapodás igénye ilyen formában valósulhatott meg. Hiszen gyanúsított ezáltal mentesül a büntetőjogi következmények alól, mégsem egy egyoldalú előnyről van szó, ugyanis az, hogy beismerte a bűncselekmény elkövetését és őszinte megbánást tanúsított a sértett és családja irányába, a jövőre nézve mindkét fél számára megoldást jelentett. A közvetítői eljárás célja tehát nem az, hogy a gyanúsított megbűnhődjön, és ennek formáját a sértett válassza meg, hanem az, hogy a bűncselekmény gyökerét jelentő konfliktus feloldásra kerüljön, és ez a konfliktus a későbbiekben ne jelenjen meg újra.

⁴⁰ Bary Magdolna – Szamos Erzsébet: *Mediare necesse est*. Animula Kiadó, Budapest 2002. 27. o.

⁴¹ Bary Magdolna – Szamos Erzsébet: *Mediare necesse est*. Animula Kiadó, Budapest 2002. 27. o. Idézi: Mediáció. Az egyezségteremtés művészete. Interaktív tréning program kézikönyv. Partners Hungary Alapítvány, Budapest 1996.

⁴² Kováts Kinga: A büntetőügyi mediáció sajátosságai, különös tekintettel a jóvátételre. https://www.jogiforum.hu/wp-content/uploads/2024/04/kovats-kinga_buntetougyi-mediacio-cimlappal.pdf (2025.12.17.).

⁴³ Kováts: i. m.

⁴⁴ Kertész Tibor: A büntetőügyekben alkalmazható közvetítői tevékenység gyakorlata és módszertani kérdései, válogatott esettanulmányok. Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Országos Bűnmegelőzési Bizottsága, Budapest 2008. 64. o.

V. Tipikus buktatók és jó gyakorlatok

A közvetítői eljárás gyakori buktatója lehet, az ügy formális „kipipálása”. Ezzel azonban a közvetítői eljárás célja nem kerül előtérbe, hiszen a konfliktus nem kerül feloldásra. Többnyire a bűncselekményben érintettek viszonya évek alatt jut el odáig, hogy megszakad közöttük az érdemi kommunikáció, és az agresszió felé mozdul el a kapcsolatuk. A mediáció nem koncentrálhat kizárólag a bűncselekmény okozta helyzet lezárására, hanem az azt okozó konfliktus kezelésére kell törekednie.⁴⁵ Az eljárás célja a bűncselekmény következményeinek megértése, a felek közötti kommunikáció javítása, a konfliktus által kiváltott érzelmek kezelése. Mindez szükséges ahhoz, hogy az érintettek érdekein alapuló megállapodás jöjjön létre.⁴⁶

Meglátásom szerint, szintén problematikus lehet, ha az eljárás során az áldozatra túl nagy terhet hárítanak. Erre példaként szolgálhat a családon belüli konfliktusok köre. Az ilyen ügyek alapvető jellemzője, hogy az érintettek között jelentős strukturális konfliktus van, ami származhat fizikai adottságból, életkorból vagy anyagi helyzetből is. A felek hatalmi pozíciói közötti eltérésekre figyelemmel a mediátornak speciális munkamódszert kell választania annak érdekében, hogy a kevésbé önérvényesítő fél számára is lehetőséget biztosítson érdekei hatékony képviseléséhez.⁴⁷ Abban az esetben, ha például kapcsolati erőszak bűncselekmény esetén a terhelt az egyik szülő, a sértett pedig az ő fiatalos gyermeke, akkor a gyermekre egyszerre több teher is nehezedik. Egyrészt alávetett hatalmi helyzetben van szülőjéhez képest, így sok esetben félelemből vagy anyagi függőség miatt nem fejezi ki valódi érzelmeit, nem meri elmondani igazi gondolatait a cselekménnyel vagy az amögött húzódó konfliktussal kapcsolatban. Másrészt a családjához és szüleikhez fűződő elkötelezettség miatt szintén lehetséges, hogy a valódi érdekek és szükségletek elnyomva maradnak. Ha ezen terheket a mediátor nem ismeri fel, és nem kezeli megfelelően akkor nem születethet elfogadható és a jövőre nézve, a konfliktus kezelését eredményező megállapodás.

A közvetítői eljárás befejezése nem a megállapodás aláírásához igazodik, hanem az abban foglalt kötelezettségek teljesítéséhez.⁴⁸ Így tehát fontosnak tartom, hogy a felek elkerüljék az irreális megállapodások megkötését, vagyis csak olyan jóvátételi formát és olyan mértékű anyagi kompenzációt határozzanak meg a dokumentumban, amelynek teljesítése a terhelttől reálisan elvárható, azonban a sértett számára is elégséges.

A fiatalosakat érintő közvetítői eljárás során kiemelt szerepe van az érintettek korának, érettségének megfelelő kommunikációnak. Már az eljárás kezdetén is meghatározó a tájékoztatás

⁴⁵ Kertész i. m. 25. o.

⁴⁶ Kertész i. m. 39. o.

⁴⁷ Kertész i. m. 149. o.

⁴⁸ Bktv. 15. § (1) bekezdés.

nyelvezete, hiszen a fiatalkorúak és a gyermekek az esetek túlnyomó részében nem értik a jogi, hivatalos hangnemű magyarázatot. A mediátornak az egész eljárás folyamán figyelemmel kell lennie a megfelelő, gyermekbarát kommunikációra. Emellett olyan technikák alkalmazására van szükség részéről, amelyek alkalmasak arra, hogy bevonják a fiatalkorút az eljárásba és amelyek segítségével a közvetítő együttműködésre bírhatja az érintettet.

A Bktv. lehetőséget biztosít a közvetítő számára, hogy a közvetítői megbeszélés előkészítése, a konfliktus eredményes rendezése, a felek személyes találkozásra történő felkészítése érdekében kapcsolatot tartson a sértettel, a terhelttel vagy egyszerre mindkét féllel.⁴⁹ Ez a fajta előkészítő edukáció jelentős mértékben hozzájárul a későbbi közvetítői megbeszélés gördülékeny menetéhez, a felek megismeréséhez, a mediátor felkészüléséhez.

A korábbiakban már említésre került a törvényes képviselők és a védők eljárásban betöltött meghatározó szerepe. A törvény azonban lehetővé teszi további segítők bevonását is az eljárásba.⁵⁰ Ezzel a lehetőséggel élve jó gyakorlatnak mutatkozik az iskolai, illetve ifjúságsegítők bevonása a közvetítésbe, ők ugyanis mind az eljárás során, mind azt követően támogatást tudnak nyújtani a közvetítői eljárásban érintett fiatalkorú számára.

VI. Összegzés

Összegzésként elmondható, hogy a büntetőjogi mediáció intézménye alkalmas eszköz a büntetőeljárásban részt vevő fiatalkorúakra vonatkozóan a nemzetközi, uniós és hazai jogforrások által megállapított nevelési, reintegrációs célok megvalósítására. Ugyanakkor a jogintézmény gyakorlati érvényesülése jelentős mértékben függ az eljárásban résztvevő személyek, így különösen az eljáró hatóságok, a közvetítők, valamint az egyes segítők közvetítői eljáráshoz való hozzáállásától, felkészültségétől. A tanulmányban ismertetett eset jól szemlélteti, hogy a megfelelő tájékoztatás, az önkéntesség, a teljesíthető és arányos megállapodás nem pusztán jogszabályban megfogalmazott kívánalmak, hanem a közvetítés eredményességének alapfeltételei is egyaránt. Emiatt kiemelten fontos, hogy az eljárás nem pusztán formálisan, hanem tartalmában is a resztoratív igazságszolgáltatás elvei mentén menjen végbe. A közvetítői eljárás szerepe nem csupán az eljárás gyorsításában és költséghatékonyságában keresendő, hanem olyan megoldást jelent, amely a jövőre nézve támogatja a fiatalkorúak társadalmi beilleszkedését, jogkövető megatartásuk kialakulását.

⁴⁹ Bktv. 8/A. § (1) bekezdés.

⁵⁰ Bktv. 7. § (2) bekezdés.